

بررسی تطبیقی رویکردهای حقوقی ایالات متحده، اتحادیه اروپایی و ایران نسبت به مسئولیت

مدنی ناشی از رویه‌های ضدرقابته

مجید خلیل پورگرگانی^۱ - جواد نیک نژاد^۲ - بهنام قنبرپور^۳

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۸/۲۸ - تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۱۰/۲۴

چکیده:

در نظام اقتصادی مبتنی بر بازار آزاد، قواعد رقابته توسط خود بازار تعیین می‌شود. رقابت سبب می‌شود تولیدکننده، کیفیت کالا را ارتقاء داده، مصرف کننده آن را با مناسب‌ترین شرایط تهیه کند. با این حال در این بین رویه‌های ضدرقابته عمودی و افقی وجود دارند که مخل این رقابت هستند و موجبات مسئولیت مدنی بنگاه‌های اقتصادی می‌گردد. در تحقیق حاضر که به روش توصیفی - تحلیلی صورت گرفته است، سوال اصلی آن است که چه رویکردهای حقوقی در سطح ایالات متحده، اتحادیه اروپایی و ایران نسبت به مسئولیت مدنی ناشی از رویه‌های ضدرقابته وجود دارند؟ در ایالات متحده آمریکا در حال حاضر رویکرد حقوقی به نسبت بیشتری به مسئولیت مدنی ناشی از توافقات عمودی معطوف است تا افقی در حالی که اتحادیه اروپایی موضع مخالفی در این ارتباط دارد. رویکرد حقوقی ایران نیز با توجه به قواعد فقهی و همچنین قوانین حاکم همچون قانون مدنی، را می‌توان رویکردی بینابین دانست.

واژگان کلیدی: مسئولیت مدنی، رویه‌های ضدرقابته، ایران، اتحادیه اروپایی، ایالات متحده

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

JPIR-2011-1625

^۱ - دانشجوی دکتری حقوق خصوصی، گروه حقوق خصوصی، واحد آیت ا. ا. آملی، دانشگاه آزاد اسلامی، آمل، ایران

^۲ - استادیار حقوق خصوصی، گروه حقوق خصوصی، واحد قائمشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، قائمشهر، ایران: نویسنده مسئول

^۳ - استادیار الهیات و معارف اسلامی، گروه الهیات و معارف اسلامی، واحد قائمشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، قائمشهر، ایران
j.n406@yahoo.com

^۳ - استادیار الهیات و معارف اسلامی، گروه الهیات و معارف اسلامی، واحد قائمشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، قائمشهر، ایران

مقدمه

رویه‌های ضد رقابتی در دو شکل توافقات عمودی شامل با هم‌فروشی، تثبیت قیمت^۱ و تقسیم بازار^۲ بین شرکای تجاری و مصرف‌کنندگان، تبانی بر سر قاعده‌گذاری^۳، استفاده از تاسیسات و امکانات ضروری^۴ و توافقات افقی شامل تمرکز تجاری تقسیم می‌گردد. البته اجماع بر سر تعاریف این رویه‌های ضد رقابتی یک گام مهم عملی به سمت کاهش امکان ایجاد تعارض در مورد اعمال قواعد رقابت نسبت به فعالیت‌های بین‌المللی اقتصادی می‌باشد. (Cheng-Jui Lu, -) (2003:245)

قواعد اتحادیه اروپایی ناظر بر رقابت به نحوی تدوین و توسعه پیدا کرده‌اند که شرایط عادلانه و برابری بر کسب و کارهای تجاری قرار داده ضمن اینکه نوآوری، استانداردهای متحدالشکل و توسعه کسب و کارهای خرد را تضمین می‌نماید. شرکت‌های کلان از استفاده از قدرت چانه‌زنی‌شان به منظور تحمیل شرایطی که انجام معامله توسط عرضه‌کنندگان یا مشتریان آنها با سایر کسب و کارها را دشوار سازد، منع شده‌اند.^۵ فصل اول بخش هفتم معاهده عملیاتی کردن اتحادیه اروپایی موسوم به معاهده لیسبون، مبنای اصلی قواعد اتحادیه اروپایی راجع به رقابت را تشکیل می‌دهد. کمک‌های دولتی به صنایع و شرکت‌ها در این معاهده ممنوع شده است اگرچه استثنائاتی می‌تواند برای نمونه به جهت ارایه خدمات در راستای منافع عمومی اقتصادی توجیه شود. با این حال، بایستی اثبات شود که آنها رقابت را به نحوی مختل نمی‌نمایند که مغایر با منفعت عمومی باشد. در این زمینه شبکه بین‌المللی رقابت^۶ نیز تشکیل شده که اتحادیه اروپایی بخشی از آن می‌باشد.

ایالات متحده آمریکا به عنوان نخستین کشوری که به تدوین قوانین در زمینه حقوق رقابت اقدام نمود شناخته می‌شود، قانون ضد تراست شرمین^۷ ۱۸۹۰ از انحصارگرایی در بازار داخلی ایالات ایالات متحده بازداشته است اما این قانون نسبت به کالاهای وارداتی قابل اعمال نبود. با تصویب قانون تعرفه‌های ویلسون^۸ ۱۸۹۴، کنگره آمریکا تلاش نمود تا محدوده قانون شرمین را نسبت به کالاهای وارداتی نیز بسط دهد. در جنگ جهانی اول، کنگره آمریکا در بخش‌های

^۱-Price Fixing ‘‘

^۲-Market Sharing ‘‘

^۳-Code-Sharing ‘‘

^۴-The Use of Essential Facilities ‘‘

^۵-https://europa.eu/european-union/topics/competition_en

^۶-International Competition Network ‘‘

^۷-The Sherman Anti-Trust Act of 1890 ‘‘

^۸-The Wilson Tariff Act of 1894 ‘‘

۸۰۰- ۸۰۱ قانون درآمدهای ۱۹۱۶^۱، وارد نمودن کالاها به قیمتی که به صورت قابل ملاحظه‌ای پایین‌تر از (قیمت واقعی بازار) در کشور تولیدکننده باشد، را ممنوع ساخت. این قانون، یک قانون کیفری که برای مرتکبین این رفتار مجرمانه، جزای نقدی و مجازات حبس در نظر گرفته بود. قانون درآمدهای ۱۹۱۶ از سوی کمیسیون تعرفه‌های ایالات متحده در سال ۱۹۱۹ میلادی مورد بازنگری قرار گرفت. توصیه‌های کمیسیون در قانون ضد دامپینگ ۱۹۲۱^۲ مندرج گردید. اصلاحات بر این قانون از طریق قانون تعرفه‌های ۱۹۳۰^۳ که به قانون تعرفه‌های اسموت هاولی^۴ مشهور است به عمل آمد. در طی سالیان و دهه‌های بعدی نیز قوانین مختلفی همچون قانون تجارت ۱۹۷۴^۵، قانون موافقت نامه تجاری ۱۹۷۹^۶، قانون تجارت و تعرفه ۱۹۸۴^۷، قانون رقابت ۱۹۸۸^۸ و قانون موافقت نامه‌های دور اروگوئه ۱۹۹۴^۸ در زمینه‌های مختلف مقابله با رویه‌های ضد رقابتی در ایالات متحده به تصویب رسید. (Raju, 2008:13)

در جمهوری اسلامی ایران نیز قوانینی در زمینه مقابله با رویه‌های ضد رقابتی به تصویب رسیده است برای نمونه ماده ۴۸ قانون اصلاح برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مقرر می‌دارد: (ادغام شرکت‌ها یا بنگاه‌ها در موارد زیر ممنوع است: ۱- در جریان ادغام و یا در نتیجه آن اعمال مذکور در ماده ۴۵ اعمال شود؛ ۲- هرگاه در نتیجه ادغام قیمت کالا یا خدمات به طور نامتعارفی افزایش پیدا نماید؛ ۳- هرگاه ادغام موجب ایجاد تمرکز شدید در بازار شود؛ ۴- هرگاه ادغام منجر به ایجاد بنگاه یا شرکت کنترل کننده در بازار شود) یا اینکه برای نمونه در مورد تحصیل ملکیت به عنوان یکی دیگر از گونه‌های رویه‌های ضد رقابتی در ماده ۴۷ قانون فوق آمده است: (هیچ شخص حقیقی یا حقوقی نباید سهام یا سرمایه شرکت‌ها یا بنگاه‌های دیگر را به نحوی تملک کند که موجب اخلاص در رقابت در یک یا چند بازار گردد....)

پیشینه پژوهش

در ارتباط با موضوع مقاله حاضر تاکنون تحقیقاتی صورت گرفته است از جمله می‌توان به آثار ذیل توجه نمود:

^۱-The Revenue Act of 1916

^۲-The Anti-Dumping Act of 1921

^۳-Smooth Hawley Tariff Act of 1930

^۴-Trade Act of 1974

^۵-Trade Agreements Act of 1979

^۶-Trade and Tariff Act of 1984

^۷-Omnibus Trade and Competitiveness Act of 1988

^۸-The Uruguay Round Agreements Act 1994

۱- مقاله با عنوان رویه‌های ضدرقابتی جرم یا تخلف؟ تبیین رویکردی نوین در سیستم کیفری ایران نگاشته حسینی و احمدی (۱۳۹۵) به موضوع رویه‌های ضدرقابتی از منظر حقوق کیفری پرداخته است. در بخشی از این مقاله با اشاره به مواد مختلف قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی از جمله مواد ۶۰ و ۸۳ این نتیجه رسیده شده است که مقابله با رویه‌های ضدرقابتی در نظام حقوقی ایران دارای وجه غالب کیفری می‌باشد. در هر صورت، مقاله حاضر به این دلیل که در حوزه حقوق کیفری نگاشته شده است نمی‌تواند با سازماندهی تحقیق حاضر که در ارتباط با حقوق خصوصی است، منطبق باشد و بنابراین تحقیق جداگانه‌ای است.

۲- مقاله‌ای با عنوان نقدی بر رویه شورای رقابت در احراز رویه ضدرقابتی؛ بررسی موردی تصمیم پرونده واگذاری شرکت مخابرات ایران نگاشته اصغرینیا (۱۳۹۶) به موضوع رویه‌های ضدرقابتی می‌پردازد. در بخشی از این مقاله با اشاره به ماده ۶۲ قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی که شورای رقابت را تنها نهاد صلاحیتدار قانونی برای مقابله با رویه‌های ضدرقابتی معرفی می‌نماید به آسیب شناسی صلاحیت‌های شورای رقابت می‌پردازد. با این حال، این مقاله بیش از آنکه به رویه‌های ضدرقابتی بپردازد به موضوع صلاحیت‌های شورای رقابت در مقابله با رویه‌های ضدرقابتی می‌پردازد که در این مقاله از جایگاهی برخوردار نیست. مقاله حاضر که با روش توصیفی - تحلیلی صورت گرفته است در ابتدای امر به مفهوم رویه‌های ضدرقابتی پرداخته شده سپس به رویکردهای حقوقی ایالات متحده آمریکا در ارتباط با مسئولیت مدنی ناشی از رویه‌های ضدرقابتی توجه خواهد شد. سپس در بخش سوم به رویکرد-های حقوقی اتحادیه اروپایی در ارتباط با مسئولیت مدنی ناشی از رویه‌های ضدرقابتی و نهایتاً به رویکردهای حقوقی جمهوری اسلامی ایران در این ارتباط پرداخته خواهد شد.

مفهوم رویه‌های ضدرقابتی

رویه ضدرقابتی به شیوه‌ها و اقداماتی خدعه‌آمیز که مغایر با انصاف است و رویه‌های تجاری انحصاربرانگیز بوده و با اخلاف در رقابت و یا ممانعت از ارتقای آن، عملاً سطح رقابت را تنزل داده و به مرور بازار را در انحصار خود می‌گیرند و به این ترتیب، حقوق مصرف‌کنندگان و پیشرفت‌های فناورانه و نظم اقتصادی را تحت الشعاع قرار می‌دهند. از منظر حقوق رقابت، گاه طبع ضدرقابتی برخی از توافقات هویدا بوده و حسب ماهیت و آثار، همواره تبعات ناگواری برای بازار داشته و بنیان رقابت را سست می‌کنند و از این‌رو، به طور قطعی باید چنین توافقاتی را ضدرقابتی و بی اعتبار انگاشت. در حقوق آمریکا این تضییقات به (تحدیدات نامشروع ذاتی)

معروف بوده و حقوق اتحادیه اروپایی از آنها تحت عنوان (ترتیبات ممنوع محض) یاد کرده است؛ اما غالب تضییقات قراردادی چهره‌ای دوگانه داشته و مضمون به داشتن پیامدهای ضد-رقابتی هستند؛ یعنی در عین اینکه می‌توانند ابزاری در خدمت رقابت باشند، ممکن است با کاربرد ناروا، مبدل به وسیله‌ای برای تعرض به رقابت گردند. در حقوق آمریکا و اروپا، روند ارزیابی رقابتی آنها بر اساس معیارهای خاصی صورت می‌گیرد. هرچند، امکان دارد این توافقات مضمون با برخورداری از عناصری خاص، مشمول معافیت‌های کلی شده و از فرآیند کنکاش رقابتی معاف شوند. (رهبری، ۱۳۹۴: ۹۰)

با این حال در زمینه رویه ضدرقابتی، معافیت‌هایی در نظر گرفته شده است که با وجود ضدرقابتی بودن، خود قانونگذار، ضدرقابتی بودن آنها را از شمول تعاریف خود خارج ساخته است برای نمونه در فضای اتحادیه اروپایی، آیین نامه‌هایی به تصویب رسیده‌اند که برخی معافیت‌های کلی را بیان می‌کنند به عنوان مثال، آیین‌نامه‌های ۲۷۹۰/۱۹۹۹ در خصوص توافقات عمودی، ۲۶۵۸/۲۰۰۰ در جواز توافقات تبعیضی و خاص (متناسب با سیاست‌گذاری‌ها)، ۲۶۵۹/۲۰۰۰ در زمینه توافقات مربوط به تحقیق و توسعه، ۱۴۰۰/۲۰۰۲ در توافقات مربوط به تخصیص وسایل نقلیه موتوری، ۳۵۸/۲۰۰۳ در توافقات بیمه‌ای و در آخر نیز ۷۷۲/۲۰۰۴ در توافقات مربوط به انتقال تکنولوژی. هر کدام از موارد مذکور به نوعی مانع از اجرای ماده ۸۱ معاهده اتحادیه اروپا در خصوص ممنوعیت اعمال ضدرقابتی می‌شوند.

رویکردهای حقوقی ایالات متحده نسبت به مسئولیت مدنی ناشی از رویه‌های ضدرقابتی

- رویکردهای حقوقی ایالات متحده نسبت به توافقات عمودی و افقی

رویه‌های ضدرقابتی در دو شکل توافقات عمودی شامل با هم فروشی، تثبیت قیمت و تقسیم بازار بین شرکای تجاری و مصرف کنندگان، تبانی بر سر قاعده‌گذاری، استفاده از تاسیسات و امکانات ضروری و توافقات افقی شامل تمرکز تجاری تقسیم می‌گردد. البته اجماع بر سر تعاریف این رویه‌های ضدرقابتی یک گام مهم عملی به سمت کاهش امکان ایجاد تعارض در مورد اعمال قواعد رقابت نسبت به فعالیت‌های بین‌المللی اقتصادی می‌باشد. (Cheng-Jui Lu, 2003: 245)

توجه به رویه ضدرقابتی صرفاً در سطح قوانین باقی نمانده بلکه در سالیان اخیر در سطح رویه قضایی، قضایای مهمی همچون لیکر در مقابل سابنا ایرویز^۱ نیز مورد توجه بوده است.

نظریات چندی، نشان می‌دهند که محدودیت‌های عمودی به چه نحوی ممکن است به رقابت‌های تجاری آسیب برسانند. (Ibid) مدل‌های افزایش هزینه‌های رقبای تجاری نشان می‌-

¹ -laker v. sabena airways, <http://www.uniset.ca/other/cs4/731F2d909.html>

دهند که یک شرکت برجسته و غالب در بازار چگونه می‌تواند افزایش هزینه‌های خود و رقبایش را برای نمونه از طریق خرید بیش از حد، انعقاد قراردادهای انحصاری مبادله کالاها یا ادغام عمودی به عنوان یک امر سودآور تشخیص دهد. به مانند همین مدل‌های افزایش هزینه‌های رقبای تجاری، نظریات چندی نیز بر مبادلات انحصاری و فروش جزئی به عنوان شیوه‌هایی برای محروم کردن دسترسی رقبا به داده‌ها و وادار کردن آنها به خروج از بازار و جلوگیری از ورود به بازار تمرکز دارند. (Tamara Lenard, 2014: 225) سنخ دیگری از مدل‌ها بر روی این موضوع تمرکز می‌کنند که محدودیت‌های عمودی به چه نحوی می‌توانند از طریق افزایش هزینه‌های ورود به بازار رقبای پراکنده، رقابت را تسهیل نمایند. تاثیرات رفاهی در این مدل‌ها همیشه یک امر مبهم بوده که به مصالحه و سازش شبکه‌ای بین رقابت تقلیل یافته و کاهش مشکل به حاشیه راندن مضاعف بستگی دارد.

تاثیرات رفاهی محدودیت‌های عمودی در این مدل‌ها واقعا مبهم می‌باشند از آن‌رو که شرط ضروری برای محدودیت بر کاهش قدرت معمول رفاهی که از پیش موجود بوده، به حاشیه راندن رقبا را ایجاد نموده که از طریق محدودیت تقلیل می‌یابد (Spence, 2005: 71) قابلیت پیامدهای رقابتی در این مدل‌ها به فاکتورهایی چون شکل تقاضا و عملکرد هزینه‌ها، ساختار رقابت، مشاهده پذیری و استفاده از قراردادهای غیر خطی، باورهای شرکت‌های پایین دستی راجع به قراردادهای رقبایشان و توانایی بهره‌برداری از هزینه‌های جمعی اقدام توزیع کنندگان بستگی دارد. نظریه مربوط به حوزه بر این امر دلالت می‌نماید که تاثیر یک دسته اقدامات محدود کننده در یک مورد خاص، نهایتا یک مساله تجربی است.

بسیاری از مطالعات تجربی که تاثیرات محدودیت‌های عمودی را مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌دهند، آنها را به صورت پدیده‌هایی که رفاه اقتصادی را بالا می‌برند، می‌یابند. برای نمونه، مطالعات انجام شده از این گزاره حمایت نموده‌اند که محدودیت‌های عمودی و ادغام عمودی، مشکل به حاشیه راندن مضاعف رقبا را حل کرده و به اشکال دیگری، هزینه‌ها در بازار فست فودها، بنزین، مشروبات الکلی و تلویزیون‌های کابلی را کاهش خواهند داد. (Ibid) به علاوه، مطالعات شواهدی را یافته‌اند که با محدودیت‌های عمودی که فعالیت‌های مربوط به افزایش تقاضا را در دست دارند، منطبق و سازگار می‌باشد.

در ایالات متحده آمریکا یک خواهان می‌تواند محدودیت‌های عمودی را بر مبنای بخش یکم قانون ضد تراست شرم‌ن به عنوان محدودیت‌های غیر معقول تجاری یا بر مبنای بخش دوم همین قانون تحت عنوان رفتار استثنایی در پیشبرد قدرت انحصاری مورد اعتراض قرار

دهد. (Spence, 2005: 71) تحت هر یک از این عللی که در بالا بدان‌ها اشاره گردید، یک خواهان می‌بایستی اثبات نماید که توافق مورد نظر احتمالاً به رقابت آسیب خواهد رساند.

- رویه قضایی ناظر بر مسئولیت مدنی ناشی از رویه‌های ضد رقابتی در نظام حقوقی ایالات

متحده

دیوان عالی ایالات متحده در قضیه کانتیننال تی. وی. اینس در مقابل جی تی ای سیلوانیا اینک^۱، رای صادره در قضیه ایالات متحده در مقابل اشوین و کو^۲ را لغو کرده و اعلام نمود که محدودیت‌های غیر قیمتی عمودی بایستی بر مبنای نظریه قضایی مبتنی بر قانون شرمین مورد قضاوت قرار گیرند. بر مبنای این نظریه قضایی، یک خواهان می‌بایستی اثبات نماید که توافق منعقد احتمالاً از (تاثیرات کاملاً سوء بر رقابت تجاری) برخوردار است. (Ryan, 2005: 222) دیوان عالی ایالات متحده در حمایت از رها نمودن برخورد خاصش، در رای صادره در قضیه سیلوانیا ملاحظه نمود که قلمروهای انحصاری به چه نحوی از قابلیت تحریک خرده فروشان صالح و تهاجمی به منظور سرمایه‌گذاری در بخش مالی و کاری که اغلب در پخش محصولات مجهول و ناشناخته برای مشتری لازم شمرده می‌شود، برخوردار می‌باشد (Ibid) دیوان چند سال بعد در قضیه مونسانتو کو در مقابل اسپری- ریت سرویس کو^۳، مجدداً محدودیت‌های عمودی را که خدمات خرده فروشی را به تکاپو واداشته و از حق تولید کننده به منظور پایان بخشیدن به دلالتان نزول خواری که از یک فرآیند آزاد معاملاتی جلوگیری می‌نماید؛ تصدیق نمود به شکلی که مقرر کرد: (اقدام مستقل، مجاز نیست. توزیع کننده حق به مبادله و عدم مبادله با هر کسی را که تمایل داشته باشد تا هر زمان که این عمل به صورت مستقل امکان پذیر باشد؛ داراست). (Robert, 2002: 216)

تصمیم توزیع کننده برای محدود نمودن کانال‌های پخش که در آنها، کالاها در دسترس می‌باشند، تنها در صورتی نگرانی‌های ضد تراست را مطرح خواهد نمود که خواهان بتواند اثبات نماید که این چنین محدودیتی احتمالاً به رقابت بین برندهای تجاری آسیب خواهد نمود و این آسیب از هرگونه منفعت رقابتی مهمتر خواهد بود. به همین ترتیب، التزامات مبادلات انحصاری، هیچگونه نگرانی‌های رقابتی را ناظر بر اینکه خواهان نخواهد توانست اثبات نماید که مبادلات مزبور از تاثیرات مخربی بر روی رقابت برخوردارند؛ ایجاد نخواهد کرد. در اینجا تحقیق راجع به سهم بازار پایین دستی که تحت الشمول قراردادهای انحصاری قرار می‌گیرد، یک وظیفه

¹-Continental T. V. , Inc v. GTE Sylvania , Inc

²-United States v. Schwin & Co

³-Monsanto Co .v . Spray – Rite Service Co

مهم و خطیر خواهد بود؛ زمانی که درصدی که بازار پایین دستی را پوشش می‌دهد، پایین باشد، این امر معمولاً پایان داستان خواهد بود. (Robert, 2002: 216) در صورتی که خواهان محروم کردن قابل توجه خود از بازار را اثبات نماید، تنها آغاز تحقیق قضایی راجع به اعمال بخش یک قانون شرمین خواهد بود؛ به علاوه، خواهان بایستی اثبات نماید که توافقات خوانده احتمالاً به قیمت‌هایی بالاتر از سطح رقابتی منتهی خواهد شد. (Miller and Miller, 1998: 21)

این التزام وجود دارد که خواهان می‌بایستی بیش از اینکه مبادله انحصاری، مانع از دسترسی رقبا به بازارهای پایین دستی می‌شود را اثبات نماید به این دلیل که (محروم کردن رقبا تجاری از دسترسی به بازارهای پایین دستی در صورتی یک علت نگرانی ضد تراست خواهد بود که مانع از سلامت فرآیند رقابتی گردد). (Miller and Miller, 1998: 21) دادگاه‌ها به منظور ارزیابی تأثیرات رقابتی محروم نمودن رقبا از بازار، فاکتورهایی از جمله سهم خوانده از بازار و موانع ورود به بازار و این احتمال که رقبا تجاری می‌توانند روش‌های دیگری را برای دستیابی به بازار پایین دستی پیدا کنند؛ مورد ارزیابی قرار خواهند داد.

دیوان عالی ایالات متحده در قضیه استیت اویل کو در مقابل خان^۱، رویه قضایی طولانی مدت در ایالات متحده را برگردانده و اعلان نمود که حفظ حداکثر قیمت فروش مجدد می‌بایستی بر مبنای نظریه قضایی مبتنی بر بخش یک قانون شرمین تشخیص داده شود. دیوان این نظریه را پذیرفت که حداکثر قیمت‌های فروش مجدد می‌تواند برای کم شدن مشکلاتی که با قدرت بازار در سطح خرده فروشی است، ضروری باشد بدین صورت که:

یک توزیع کننده می‌تواند ... به منظور بازداشتن دلالتان از سوء استفاده از یک وضعیت انحصاری، حداکثر قیمت فروش مجدد را تعیین کند ... این موضوع از سوء نیت نفع غیر شخصی ناشی نشده بلکه دقیقاً یک موضوع مربوط به منافع شخصی تجاری است. هر چه که قیمت فروش مجدد بنزین، بالاتر باشد مقدار کمتری از آن به فروش می‌رسد و بنابراین در صورتی که سود بالاتر به ازای هر گالن بنزین در قیمت بالاتر از سوی دلال پذیرفته نشود، سود کمتری عاید توزیع کننده خواهد شد. (Ibid)

خواهان به منظور اعتراض به محدودیت‌های عمودی یک شرکت غالب بر مبنای بخش دوم قانون شرمین، می‌بایستی در ابتدا رابطه انتسابی بین اقدامات انحصارگرایانه و قدرت بازار آن شرکت غالب را اثبات نماید. بدین معنا که رفتار انحصارگرایانه باید این قابلیت را داشته باشد تا سهم قابل توجهی در ایجاد یا حفظ قدرت انحصاری ایفاء نماید. (Marden, 2010: 89) به

¹-State Oil Co v . Khan

هر حال، ولو آنکه رفتار انحصارگرایانه به این سمت معطوف باشد که از طریق حذف رقبا به افزایش قدرت انحصاری کمک نماید، ضرورتاً از محدوده بخش دوم قانون شرمن خارج نخواهد شد. در ارتباط با تمامی دعاوی که بر مبنای قانون شرمن اقامه می‌شوند، یک اقدام انحصارگرایانه می‌بایستی از تاثیر ضد رقابتی برخوردار بوده باشد بدین معنا که به فرآیند رقابتی در بازار صدمه وارد کرده و از این‌رو، مصرف کنندگان را متضرر نماید. (Harvey,2000:90)

به این دلیل که تمامی حرکات موفقیت آمیز رقابتی به سمت و سوی حذف رقبای تجاری معطوف می‌باشند، توانایی تمیز دقیق بین محدودیت‌های رقابتی و ضد رقابتی عمودی عملاً آسان نبوده و یک موضوع محوری در مطالعات دانشگاهی ضد تراست می‌باشد. (Prtichard,20:39) همان‌طور که دادگاه منطقه‌ای واشنگتن دی. سی در رای صادره در قضیه مایکروسافت اشاره داشته است: (اعتراض برای یک دادگاه دارای صلاحیت رسیدگی به دعاوی ضد تراست، در بیان قاعده کلی تفکیک بین اقدامات استثنایی که رفاه اجتماعی را کاهش داده با اقدامات رقابتی که این رفاه را ارتقاء می‌بخشد؛ قرار دارد). بر همین اساس، دادگاه نتیجه گرفت که وجود همیشگی مبادلات محروم کننده رقبا از بازار در اقتصادمان، قاعده‌ای که این رویه را بدون اثبات آسیب احتمالی به رقابت تجاری، محکوم نماید، مخرب خواهد بود. (Ibid)

رویکرد نظام حقوقی اتحادیه اروپایی نسبت به مسئولیت مدنی ناشی از رویه‌های ضد رقابتی

- رویکرد اتحادیه اروپایی نسبت به مسئولیت مدنی ناشی از توافقات عمودی و افقی

معاهده عملیاتی کردن اتحادیه اروپایی یا همان معاهده لیسبون و موافقت نامه منطقه اقتصادی اروپا، مهمترین اسناد بین‌المللی اخیر در حوزه مسئولیت مدنی ناشی از توافقات عمومی و افقی هستند. علاوه بر این اسناد فوق الذکر، اسناد دیگری همچون دستورالعمل‌های افقی کمیسیون اروپایی نیز به تصویب رسیده‌اند که بدان پرداخته می‌شود. دستورالعمل‌های افقی کمیسیون اروپایی بر شش دسته کلی همکاری بین شرکت‌های رقیب (خواه واقعی خواه بالقوه) که سودهای ناشی از کارایی تولید یا توزیع کالاها و خدمات را به صورت بالقوه ایجاد می‌نمایند؛ متمرکز شده است. این دستورالعمل‌ها، ترتیبات و توافقات پیچیده تر از جمله اتحاد-های راهبردی که چندین حوزه و اسناد مختلف همکاری را با یکدیگر ادغام می‌نمایند؛ مورد توجه قرار نمی‌دهد. نهایتاً، آنها در مواردی که قواعد قابل اعمال به صورت خاص در مورد هر بخش باشد، اعمال نخواهند شد.

برخی از ترتیبات افقی، چندین مرحله همکاری از جمله همکاری‌های مشترک در زمینه تحقیق و توسعه و تولید و تجاری سازی نتایج را در یکدیگر ادغام می‌نمایند. به‌عنوان یک

قاعده کلی، تمامی بخش‌های مربوطه در دستورالعمل‌های توافقات افقی کمیسیون اروپایی که به قسمت‌های مختلف توافقات افقی مربوط می‌باشند، مورد توجه قرار می‌گیرند. به هر حال در مواردی که بخش‌های مربوطه دستورالعمل‌های فوق‌الذکر، حاوی پیام‌های درجه بندی شده از جمله در ارتباط با آخرین گزینه در اختیار طرفین توافق‌های افقی یا اینکه رفتاری به موجب هدفش، محدودیت بر رقابت تلقی می‌گردد یا نه باشد؛ محور همکاری بخشی از دستورالعمل-های توافق افقی که بایستی نسبت به توافق مزبور اعمال گردد را تعیین می‌نماید. تعیین محور همکاری‌های افقی، دو ضابطه را در برمی‌گیرد:

شناسایی نقطه آغاز همکاری از جمله در مواردی که تولید مشترکی صورت گرفته است در صورتی که همکاری مشترک در مرحله تحقیق و توسعه، موفقیت آمیز باشد، این توافق تحقیق و توسعه است که نقطه آغاز همکاری‌های افقی تلقی می‌شود و بررسی میزان ادغام وظایف و فعالیت‌های مختلفی که با یکدیگر ادغام شده است از جمله در مواردی که در بخش تولید کالاها یا خدمات، ادغام کامل صورت گرفته است اما تنها در بخشی از فعالیت‌های تحقیق و توسعه، ادغام نسبی صورت پذیرفته است، ارزیابی همکاری بر اساس اصول قابل اعمال نسبت به توافقات تولیدی، مناسب‌تر خواهد بود.

اعمال بند یک ماده ۱۰۱ در ارتباط با ممنوعیت و بند ۳ ماده ۱۰۱ معاهده عملیاتی کردن اتحادیه اروپایی در ارتباط با ضوابط همکاری‌های افقی:

بسیاری از توافقات تجاری که دربردارنده همکاری‌های عمودی یا افقی یا مجوز فناوری هستند، بسته به موقعیت بازار طرفین خود در صورتی که به درستی تنظیم و اجرایی شوند، یا تحت الشمول بند یک ماده ۱۰۱ معاهده عملیاتی کردن اتحادیه اروپایی قرار گرفته یا ضوابط ناظر بر استثنایات مندرج در بند ۳ ماده ۱۰۱ این معاهده را تحقق می‌بخشند. در مواردی که این وضعیت حاکم نیست، مقررات محدود کننده در توافق به موجب بند ۲ ماده ۱۰۱ و به دلیل ریسک طرح دعوا بین طرفین و دعاوی احتمالی که از سوی اشخاص ثالث اقامه می‌شوند، باطل می‌باشند. در وضعیت‌های شدید، کمیسیون اروپایی می‌تواند جرمه‌هایی را وضع نماید.

توافقاتی که با مقررات خاصی که از سوی کمیسیون اروپایی صادر شده‌اند منطبق باشند و به صورت خودکار بر مبنای حقوق اتحادیه اروپایی، معتبر و قابل اجرا می‌باشند مگر آنها مشتمل بر سوء استفاده از چیرگی و غالب بودن در بازار بر مبنای ماده ۱۰۲ شوند. اطلاعیه تعریف بازار کمیسیون اروپایی، فاکتورهایی را که بایستی در هنگام تعیین بازارهای مربوطه در راستای

اهداف متعدد مورد لحاظ قرار گیرد، مستند می‌نماید. بسیاری از توافقات تجاری از این قابلیت برخوردارند تا اطلاعاتی کمیسیون راجع به توافقات کم اهمیت‌تر که به اطلاعاتی حداقلی معروف است، منتفع شوند. این اطلاعاتی تصریح می‌دارد که توافقات بین شرکت‌های کوچک و متوسط که کمتر از ۲۵۰ کارمند و گردش سالانه کمتر از ۵۰ میلیون یورو یا دارایی‌های کمتر از ۴۳ میلیون یورو دارند، معمولاً از این قابلیت برخوردار نمی‌باشد که تجارت بین دولت‌های عضو را تحت تاثیر خود قرار دهد و شایسته توجه باشد. این اطلاعاتی همچنین تایید می‌نماید که شرکت‌های بزرگتر در مواردی با تحقیق کمیسیون مواجه نخواهند شد که سهم ادغام شده طرفین در بازارهای مربوطه از حداکثر تعیین شده فراتر نرود؛ توافقات شرکت‌های بزرگتر که مشمول این وضعیت قرار می‌گیرد ۱۰ درصد از توافقات بین رقبای واقعی یا بالقوه و ۱۵ درصد برای توافقات بین غیر رقا را شامل می‌شوند. یک توافق تنها در صورتی می‌تواند از اطلاعاتی کمیسیون اروپایی راجع به شرکت‌های کوچک و متوسط منتفع شود که هدف خود را جلوگیری، محدودیت یا اختلال در رقابت قرار نداده باشد. توافقاتی که حاوی تعیین یک قیمت ثابت برای محصولات تجاری، محدودیت در تولید محصولات یا محدودیت‌های ناظر بر قسمت کردن بازار باشد، از این اطلاعاتی کمیسیون اروپایی منتفع نخواهند شد. به همین ترتیب توافقاتی که دربردارنده محدودیت‌های اساسی آنگونه که توسط مقررات فعلی یا آینده کمیسیون تعریف می‌شوند، باشند از اطلاعاتی حداقلی کمیسیون اروپایی منتفع نخواهند شد.

- رویکرد قضایی اتحادیه اروپایی نسبت به مسئولیت مدنی ناشی از رویه‌های ضد رقابتی

از آنجا که رویه قضایی اتحادیه اروپایی نسبت به مسئولیت مدنی ناشی از رویه‌های ضد-رقابتی در سطح دولت‌های عضو نمود پیدا می‌نماید بنابراین به چندین رای محاکم قضایی دولت‌های عضو در این زمینه اشاره می‌نماید. در ابتدای امر باید گفته شود که در برخی از کشورهای اروپایی همچون بریتانیا، دادگاه‌های اختصاصی چون (دادگاه‌های تجارت و اموال انگلستان و ولز)^۱ و (دادگاه استیناف رقابت)^۲ تشکیل شده‌اند که صلاحیت رسیدگی به دعاوی ضد رقابت را دارند امری که در رویه قضایی جمهوری اسلامی ایران و حتی ایالات متحده آمریکا دیده نمی‌شود. جدا از این امر، محاکم قضایی تمامی دولت‌های عضو اتحادیه اروپایی می‌توانند دعاوی مرتبط با رویه‌های ضد رقابتی را بر مبنای معاهده عملیاتی کردن اتحادیه اروپایی یا همان معاهده لیسبون و موافقت‌نامه منطقه

^۱-The Business and Property Courts of England and Wales (High Court)

^۲-The Competition Appeal Tribunal (CAT)

اقتصادی اروپا^۱ استماع نمایند به این دلیل که از جمله ماده ۱۰۱ معاهده لیسبون، برخی ترتیب‌ها و توافق‌ها راجع به دارایی‌ها را که می‌تواند تجارت بین دولت‌های عضو اتحادیه را تحت تاثیر قرار بدهد و هدف از آنها، بازداشتن، محدود کردن یا اختلال در رقابت در بازارهای داخلی است، ممنوع ساخته است. ماده ۱۰۲ معاهده مزبور نیز هرگونه سوءاستفاده از موقعیت غالب تجاری در بازارهای داخلی را که می‌تواند بر تجارت بین دولت‌های عضو اتحادیه تحت تاثیر قرار بدهد، ممنوع ساخته است و بنابراین ذی نفعانی که از این گونه رویه‌های ضدرقابتی متضرر شده‌اند، می‌توانند در محاکم قضایی دولتهای عضو اتحادیه طرح دعوا نمایند. (Rodger and Angus, 2014:176)

شایان ذکر است که با وجود اینکه بریتانیا در شرایط کنونی عضو اتحادیه اروپایی تلقی نمی‌شود اما از آنجا که رویه قضایی مورد اشاره در ادامه مرتبط با زمان عضویت این کشور در اتحادیه است می‌توان به عنوان رویه قضایی اتحادیه اروپایی نیز از آن یاد نمود. یکی از معروف‌ترین قضایا در این زمینه مربوط به رای دیوان عالی بریتانیا در قضیه سینزبری و دیگران در مقابل کردیت کارت و مسترکارت به عنوان دو شرکت عظیم صادرکننده کارت‌های اعتباری در جهان می‌باشد. در این قضیه، شرکت سینزبری و سایر شرکت‌های خرده فروشی مدعی شده بودند که شرکت‌های کردیت کارت و مستر کارت، هزینه بیش از حدی را برای کارت‌های اعتباری متحمل شده‌اند که در نقض قوانین ضدرقابتی بریتانیا و اتحادیه اروپایی می‌باشد. در رای صادره از سوی دیوان عالی بریتانیا، تصریح شد که شرکت‌های کردیت کارت و مسترکارت از طریق قیمت‌گذاری تهاجمی در بیش از ۱۴۱۵ فروشگاه در سرتاسر بریتانیا، نوعی رویه ضدرقابتی را اعمال نموده که خسارت‌های زیادی به شرکت‌های خرده فروشی از جمله سینزبری و دیگران وارد نموده است. (U.K Supreme Court, Sainsbury's Supermarkets Lt, 2020: 24)

در آلمان نیز در رای مشهور دیوان دادگستری فدرال این کشور در قضیه فیس بوک، اعلام شد که این شرکت ملزم هست تا با تصمیمات دفتر فدرال کارتل آلمان که سیاست جمع‌آوری اطلاعات فیس بوک را زیر سوال می‌برد، مطابقت نماید. (Witt, 2020: 12)

در حقوق رقابت اتحادیه اروپایی، اصطلاح جوینت و نتچر در مقررات ادغام اتحادیه اروپایی^۲ که یک نوع از جوینت و نتچر یعنی جوینت و نتچر با عملکرد کامل را تعریف می‌نماید؛ استفاده نموده است.^۱ این اصطلاح در اطلاعیه کمیسیون اروپایی راجع به جوینت و نتچرهای با عملکرد

^۱-Agreement on the European Economic Area (EEA Agreement)

^۲-The EU Merger Regulation

کامل^۲ مورد بحث و بررسی قرار گرفته است. این سند، جوینت ونتچر را بدین صورت تعریف می‌نماید که (تصدیگری است که تحت نظارت مشترک دو یا چند تصدیگری دیگر قرار می‌گیرد ... آنها سطح گسترده‌ای از عملیات از عملیات شبه ادغامی تا همکاری برای فعالیت‌های خاص از جمله تحقیق و توسعه، تولید یا توزیع را در برمی‌گیرند).^۳

دستورالعمل‌های کمیسیون راجع به قابلیت اعمال ماده ۸۱ معاهده جامعه اروپایی نسبت به توافقات همکاری افقی^۴ در زمان استناد به همکاری‌های شرکت‌های رقیب از اصطلاح (جوینت ونتچر) استفاده نمی‌نمایند. در مقابل، آنها از اصطلاح (توافقی) که (توافقات یا رویه‌های منسجم و یکپارچه‌ای را که بین دو یا چند شرکتی که در سطح یکسان و برابری در بازار عمل می‌نمایند از جمله همکاری بین دو شرکت رقیب منعقد می‌گردد؛ در برمی‌گیرد).^۵ به‌علاوه، آنها تصریح می‌دارند که اصطلاح توافق، همکاری هم بین شرکت‌های رقیب واقعی و هم بین شرکت‌های رقیب بالقوه را در برمی‌گیرد.^۶ در همین حین، به‌نظر می‌رسد که دستورالعمل‌های اتحادیه اروپایی راجع به توافقات همکاری افقی در زمان اشاره به یک فعالیت تجاری ثبت شده مشترک که تحت نظارت و کنترل دو یا چند شرکت رقیب باشد؛ از اصطلاح جوینت ونتچر استفاده کرده‌اند.^۷

۴- رویکرد ایران نسبت به مسئولیت مدنی ناشی از رویه‌های ضد رقابتی

حقوق رقابت و قواعد ناظر اگرچه در نظام حقوقی جمهوری اسلامی ایران به صورت دیر-هنگام مورد پذیرش قرار گرفت اما زمینه ساز تحولات عمده هم در ماهیت و هم در شکل قواعد مرتبط شد. در نظام حقوقی جمهوری اسلامی ایران سرانجام با تأکید نخبگان مبنی بر رقابتی کردن حوزه اقتصاد به عنوان اصلی‌ترین شرط برای کارایی اقتصادی، با تغییر نگرش نسبت به اصل ۴۴ قانون اساسی و ابلاغ سیاست‌های کلی این اصل، در اجرای بند (ه) ماده ۴۱ قانون برنامه چهارم، قانون (اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم توسعه و اجراء سیاست‌های کلی اصل چهارم و چهارم قانون اساسی) تصویب گردید که فصل نهم آن به قواعد حقوق رقابت اختصاص

^۱ - مقررات ادغام اتحادیه اروپایی، بند ۴ ماده ۳ تصریح می‌دارد که یک جوینت ونتچر که از ویژگی‌های خاصی برخوردار است، بر مبنای شق ب بند الف ماده ۳، تصاحب یک دارایی محسوب می‌شود. (ایجاد یک جوینت ونتچر که بر یک مبنای دایم به انجام تمام فعالیت‌های یک نهاد خودمختار اقتصادی می‌پردازد، می‌بایستی متضمن معنای مندرج در شق ب بند الف ماده ۳ باشد).

^۲ -The Commission Notice on Full- Function Joint Ventures

^۳ -Commission Notice on Full – Function Joint Ventures , 1-2 .

^۴ -The Commission 's Guidelines on the Applicability of Article 81 of the EC Treaty to Horizontal Cooperation Agreements (OJ C 3/2 of 06 . 01 . 2001)

^۵ -EU Guidelines on Horizontal Cooperation Agreement,C 3/3

^۶ - EU Guidelines on Horizontal Cooperation Agreements,C 3/3

^۷ -EU Guidelines on Horizontal Cooperation Agreements,C 3/12

دارد. (علاءالدینی و شیری، ۱۳۹۵: ۱۲۱)

در نقطه مقابل حقوق رقابت، رویه‌های ضدرقابتی قرار دارد که علاوه بر آنکه برخی از اقسام و مصادیق آن همچون احتکار از سوی منابع اسلامی شناسایی شده و با وضع قواعد خاص در جهت مقابله با آن پرداخته شده است، اما همچنان به دلیل تاثیرگذاری‌های آن، دارای اهمیت می‌باشد. احتمالاً همین وجه اهمیت بوده است که موجب شده است قانونگذار ایرانی هم از منظر حقوقی و هم از منظر کیفری به رویه‌های ضدرقابتی توجه نماید و حتی آیین نامه‌هایی همچون (آیین نامه تعیین میزان جرایم نقدی متناسب با عمل ارتكابی در رویه‌های ضدرقابتی موضوع بند ۱۲ ماده ۶۱) را تدوین نماید که در آن، مجازات‌هایی را برای اعمال کنندگان رویه‌های ضد-رقابتی مقرر نموده است. از این منظر سیاست‌گذاری جمهوری اسلامی ایران در مقابله با رویه-های ضدرقابتی به ایالات متحده آمریکا و اتحادیه اروپایی شباهت دارد.

از منظر قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی، رویه‌های ضدرقابتی به دو بخش رویه‌های ضدرقابتی فردی و رویه‌های ضدرقابتی دسته جمعی تقسیم می‌شوند و به این دو صورت موجبات مسئولیت مدنی بنگاه‌های اقتصادی را ایجاد می‌نماید. رویه‌های ضدرقابتی فردی، آن دسته از رفتارهای اقتصادی هستند که بنگاه‌های اقتصادی بدون تبانی با سایر بنگاه-ها و منفرداً اقدام بدان می‌نمایند که مواردی از جمله اخلال در معاملات، عرضه کالا یا خدمات غیراستاندارد و قیمت‌گذاری تهاجمی را شامل می‌شود. این در حالی است که با تکیه به ماده ۴۴ قانون فوق‌الذکر، رویه‌های ضدرقابتی دسته جمعی آن دسته از رفتارهای اقتصادی بنگاه-های اقتصادی هستند که در توافق و تجمیع نظر با سایر بنگاه‌های اقتصادی ایجاد شده از جمله تحمیل شرایط تبعیض آمیز در معاملات یکسان. (حسینی، ۱۳۹۵: ۵)

در حقوق ایران، با توجه به ماده ۶۰ قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی، شورای رقابت اختیارات وسیعی برای بازرسی و تحقیق و تحصیل دلیل دارد. شورای رقابت در دعاوی عمومی رقابتی که ممکن است با شکایت شاکی یا صلاحدید این نهاد آغاز شده باشند، می‌تواند دلایل را با بازرسی بنگاه‌ها و شرکت‌ها، انبارها و وسایل نقلیه، رایانه‌ها و فعالیت‌های اقتصادی، اموال، دفاتر و مصوبات هیات مدیره شرکت‌ها جمع‌آوری کند. (خشنودی و حسینی، ۱۳۹۷: ۹۴)

در ارتباط با مسئولیت مدنی ناشی از رویه‌های ضدرقابتی هم نهادهای حاکمیتی و هم نهاد-های خصوصی را بایستی باتوجه به رویه شورای رقابت، مورد توجه قرار داد.

نتیجه گیری

سابقه بیش از نیم قرن اتحادیه اروپایی در زمینه حقوق رقابت موجب گردیده است تا علی-رغم محدود بودن مقررات ماهوی راجع به رقابت تجاری در معاهده اتحادیه اروپایی به مواد ۸۱ و ۸۲ این معاهده، آیین نامه‌های صادره از سوی شورای اتحادیه اروپایی به عنوان قوه مقننه این اتحادیه و کمیسیون اروپایی به عنوان مسئول اجرای قوانین رقابتی در اتحادیه اروپایی، نظام حقوقی منسجمی را برای تنظیم حقوق رقابت پدید آورد. آیین نامه‌های مذکور که به موجب مقررات مندرج در معاهده اروپایی برای تمامی کشورهای عضو اتحادیه اروپایی لازم الاجراست؛ در کنار آرای صادره از دیوان دادگستری اروپایی به عنوان عالی‌ترین مرجع قضایی اتحادیه اروپایی و دادگاه بدوی اروپایی، تاکنون به خوبی توانسته است حقوق رقابت را تنظیم نماید. بنابراین در حقوق اتحادیه اروپایی، مسئولیت مدنی ناشی از رویه ضد رقابتی به نحو موثرتری نسبت به جمهوری اسلامی ایران توسعه یافته است. بر مبنای ماده ۱۰۲ معاهده عملیاتی کردن اتحادیه اروپایی، دولت‌های عضو بایستی سیاست‌ها و برنامه‌های اقتصادیشان را به منظور جلوگیری از ضد رقابتی بودن به جامعه ارائه نمایند و در غیر این صورت، در برابر جامعه دارای مسئولیت هستند. نوع این مسئولیت نمی‌تواند غیر از مسئولیت مدنی باشد.

رویه ایالات متحده در مقابل مسئولیت مدنی ناشی از رویه‌های ضد رقابتی هم در ارتباط با توافقات عمودی و هم در ارتباط با توافقات افقی مورد توجه می‌باشد. در ایالات متحده آمریکا، یک خواهان می‌تواند محدودیت‌های عمودی را بر مبنای بخش یکم قانون ضد تراست شرمین، به عنوان محدودیت‌های غیر معقول تجاری یا بر مبنای بخش دوم همین قانون تحت عنوان رفتار استثنایی در پیشبرد قدرت انحصاری مورد اعتراض قرار دهد. محاکم قضایی ایالات متحده در آرای متعدد قضایی به مسئولیت مدنی ناشی از رویه‌های ضد رقابتی اشاره نموده‌اند از جمله دیوان عالی کشور ایالات متحده در قضیه استیت اوایل کو در مقابل خان، رویه قضایی طولانی مدت در ایالات متحده را برگردانده و اعلان نمود که حفظ حداکثر قیمت فروش مجدد می-بایستی بر مبنای نظریه قضایی مبتنی بر بخش یک قانون شرمین تشخیص داده شود. دیوان این نظریه را پذیرفت که حداکثر قیمت‌های فروش مجدد می‌تواند برای کم شدن مشکلاتی که با قدرت بازار در سطح خرده فروشی است، ضروری باشد.

در مقابل در ایران، شورای رقابت بر مبنای مواد ۵۴ و ۶۲ قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی، موظف به مقابله با رویه‌های ضد رقابتی و تدوین دستورالعمل‌ها در این زمینه می‌باشد. بر اساس ماده ۶۲ این قانون مقرر شده است که: شورای رقابت، تنها مرجع

رسیدگی به رویه‌های ضدرقابتی است و مکلف است راسا و یا بر اساس شکایت هر شخصی اعم از حقیقی یا حقوقی از جمله دادستان کل یا دادستان محل، دیوان محاسبات کشور، سازمان بازرسی کل کشور، تنظیم کننده‌های بخشی، سازمان‌ها و نهادهای وابسته به دولت، تشکل‌های صنفی، انجمن‌های حمایت از حقوق مصرف کنندگان و دیگر سازمان‌های غیردولتی، بررسی و تحقیق در خصوص رویه‌های ضدرقابتی را آغاز و در چارچوب ماده ۶۱ این قانون تصمیم بگیرد.

در کل به نظر می‌رسد که عدم پیش‌بینی محاکم قضایی اختصاصی در زمینه مقابله با رویه‌های ضدرقابتی، یکی از مشکلات اصلی در نظام حقوقی ایران در ارتباط با مسئولیت مدنی ناشی از رویه‌های ضدرقابتی بوده که در نظام حقوقی دولت‌های عضو اتحادیه اروپایی مشاهده نمی‌گردد. همچنین آیین رسیدگی افتراقی به دعاوی ضدرقابتی یکی دیگر از چالش‌های شکلی در این زمینه می‌باشد.

منابع فارسی

مقالات

- اصغر نیا، مرتضی (۱۳۹۶)، نقدی بر رویه شورای رقابت در احراز رویه ضد رقابتی؛ بررسی موردی تصمیم پرونده واگذاری شرکت مخابرات ایران، فصلنامه رویه حقوق قضایی، دوره ۱، شماره ۱
- امیر عباس علاءالدینی، مهرزاد شیری (۱۳۹۵)، قواعد حقوق رقابت در ایران و تحولات آن در پرتو سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی، فصلنامه قضاوت، شماره ۸۷
- حسینی، مینا (۱۳۹۵)، اخلاق و حقوق رقابت در صنعت داروسازی، مجله ایرانی اخلاق و تاریخ پزشکی، دوره نهم، شماره یک
- رضا خشنودی، مینا حسینی (۱۳۹۷)، دادرسی منصفانه در رسیدگی به رویه‌های ضد رقابتی در پرتو مقررات خارجی، فصلنامه پژوهش‌های حقوق تطبیقی، دوره ۲۲، شماره ۲
- رهبری، ابراهیم (۱۳۹۴)، جایگاه و اعتبار رقابتی توافق عدم رقابت؛ مطالعه تطبیقی در حقوق آمریکا، اتحادیه اروپا و ایران، فصلنامه مطالعات حقوق دانشگاه شیراز، دوره هفتم، شماره چهارم
- سید حسین حسینی، زهرا احمدی (۱۳۹۵)، رویه‌های ضد رقابتی جرم یا تخلف؟ (تبیین رویکردی نوین در سیستم کیفری ایران)، فصلنامه پژوهش‌های حقوق جزا و جرم‌شناسی، دوره ۴، شماره ۸

اسناد

- شورای رقابت (۱۳۹۶)، رای شماره ۹۶/۱۹ هـ ت مورخه ۱۳۹۶/۱۰/۰۴ هیات تجدیدنظر
- شورای رقابت (۱۳۹۵)، رای شماره ۹۵/۱۴ هـ ت مورخ ۱۳۹۵/۱۲/۲۳ هیات تجدیدنظر

English References

Books

- Harvey, Brian (2000), **The Law of Consumer Protection and Fair Trading**, Butterworths
- Cheng-Jui Lu, Angela (2003), **International Airline Alliances: EC Competition Law/US Antitrust Law and International Air Transport**, Kluwer Law International B.V
- Raju, K.D (2008), **World Trade Organization Agreement on Anti-dumping: A GATT/WTO and Indian**, Kluwer Law International B.V
- Spence, Edward and Heekren, Brett Van, (2005), **Advertising Ethics**, Pearson and Prentice Hall Publication
- Tamara Lenard, Patti (2014), **Health Inequalities and Global Justice**, Edinburgh University Press
- Rodger, Barry and Angus, Macculloch (2014), **Competition Law and Policy in the EU and UK**, Routledge

- Ryan, Daniel (2005), **Essential Principles of Contract and Sales Law in the Northern Pacific: Federated States of Micronesia, the Republics of Palau and the Marshall Islands, and United States Territories**, iUniverse

Articles

- Robert W. McGee (2002), **Legal Ethics, Business Ethics and International Trade: Some Neglected Issues**, 10(1) Cardozo Journal of International and Comparative Law
- U.K Supreme Court (2020), **Sainsbury's Supermarkets Ltd (Respondent) v Visa Europe Services LLC and others (Appellants) Sainsbury's Supermarkets Ltd and others (Respondents) v Mastercard Incorporated and others (Appellants)**, UKSC 24
- Witt, Anne (2020), **The Implications for Facebook After Germany's 'Anti-Competitive' Ruling**, <https://www.law.com/>

